

NOVI MUZEJ U RIJECI – JGL MUZEJ FARMACIJE

MARIN PINTUR □ JGL Muzej farmacije, Rijeka

Prošle godine, točnije 22. listopada 2020., u riječkoj Užarskoj ulici 11 otvoren je JGL Muzej farmacije. Riječ je o specijaliziranome muzeju u kojemu je na moderan način prikazana svjetska, nacionalna i gradska povijest farmacije. Osnivač muzeja je Jadran – Galenski laboratorij d.d., u suradnji s Gradom Rijekom i Muzejom grada Rijeke. JGL Muzej farmacije jedini je muzej koji je osnovala neka privatna kompanija u Hrvatskoj a da je dobio suglasnost za osnivanje od Ministarstva kulture i medija te je upisan u Upisnik javnih i privatnih muzeja u Republici Hrvatskoj.

JGL Muzej farmacije – zašto i kako?

„Farmacija je dala neporeciv doprinos ljudskoj civilizaciji i kulturi. Vjerujem da će ovaj bogati i zanimljivi postav potaknuti zanimanje brojnih građana Rijeke, kao i naših gostiju. Presretan sam što smo baš mi iz JGL-a uspješno realizirali ovaj projekt i što možemo našem gradu, u godini u kojoj nosi titulu Europske prijestolnice kulture, dati još jedan kulturni i edukativni sadržaj te svoj posjetitelje uvjeriti koliko je hrvatsko ljekarništvo bilo i

jest napredno te koliko ide ukorak sa svjetskim trendovima u farmaciji", izjavio je prilikom otvorenja Muzeja Ivo Usmiani, predsjednik Upravnog odbora JGL-a i idejni začetnik osnivanja JGL Muzeja farmacije.

Osnivač Muzeja želio je vlastitim udjelom pridonijeti programu Europske prijestolnice kulture Rijeka 2020. te promovirati ljekarništvo i ujedno povećati ugled vlastitog poduzeća.

Naravno, osnivanje Muzeja nije isključivo vezano za obogaćivanje ponude Rijeke kao Europske prijestolnice kulture jer se muzej kao ustanova osniva na neodređeno razdoblje. Osnivač želi da se vrijedna građa, trenutačna i buduća, kvalitetno čuva na jednome mjestu, prema svim pravilima muzejske struke, a JGL Muzej farmacije trebao bi dati svoj obol budućim istraživanjima povijesti farmacije u cijeloj Hrvatskoj te svojim aktivnostima odraditi kvalitetnu ulogu u edukaciji budućih djelatnika u farmaciji, što je i vizija novoosnovanog muzeja.

Osim toga, želja osnivača bila je iskazivanje počasti svim ljekarnicima i ljekarničkoj struci koja je strukovno i životno odredila mnoge od njih, ali i afirmiranje ljekarništva kao dijela našega kulturnog i zdravstvenog identiteta.

Naime, ljekarništvo je i kroz povijest bilo važan čimbenik duhovnoga i gospodarskog napretka grada i županije, a to je i danas, pa je jedna od misija Muzeja očuvanje, zaštita i prezentacija građe vezane za bogatu povijest farmacije u Rijeci i Hrvatskoj.

Usto, zadaća je Muzeja aktivno sudjelovati u životu lokalne zajednice i biti mjesto susreta, učenja i zabave, posebice za mlađe generacije. Također, Muzej mora promicati važnost zdravlja, kojemu ljekarništvo bitno pridonosi, dakle, u temeljima mora imati opću dimenziju i podsjećati na važnost struke.

Suradnja s Gradom Rijekom i Muzejom grada Rijeke

JGL Muzej farmacije osnovan je u suradnji s Gradom Rijekom, koji je podržao privatnu inicijativu za osnivanje neprofitne institucije s kulturnim programom koja će biti otvorena javnosti, uključiti se u kulturne sadržaje grada te pridonositi obogaćivanju muzejskog života. Osnivanju je pridonio i Muzej grada Rijeke, koji je osnivaču pružio stručnu pomoć te novome muzeju iz svojeg fundusa posudio građu vezanu za povijest ljekarništva u Rijeci. Posebnu potporu osnivanju JGL Muzeja farmacije i obogaćivanju njegova fundusa dali su donatori građe, među kojima se posebno ističu prof. dr. sc. Vladimir Grdinić, povjesničar farmacije te županijska zdravstvena ustanova – Ljekarna „Jadran“ Rijeka.

Zahvaljujući kvalitetnoj suradnji s Gradom, osiguran je prostor od 150 m² u središtu Rijeke, točnije u Užarskoj ulici 11. Osnovan je projektni tim koji su činili Eva Usmiani Capobianco, članica Upravnog odbora JGL-a i voditeljica projekta osnivanja Muzeja; Ivo Usmiani, predsjednik Upravnog odbora JGL-a i idejni začetnik osnivanja Muzeja; Gorana Stipeč Brlić iz Studija za arhitekturu i urbanizam AO16 d.o., dizajnerica interijera; Veronika Uravić Čolak iz Reedesign studija, grafička dizajnerica i autorica vizualnog identiteta Muzeja te Marin Pintur, viši muzejski dokumentarist i voditelj JGL Muzeja farmacije.

Poslovi uređenja krenuli su s početkom 2020., a najveći je izazov bio smjestiti sve što se željelo izložiti i prikazati u relativno mali prostor, pronaći pravu ravnotežu između povijesnoga i modernoga te zadovoljiti ukuse posjetitelja svih profila i dobnih skupina.

„Ovaj je muzej najbolji dokaz kako se muzejska građa može prikazati zanimljivom svim generacijama, pa i onim najmlađima. Drago mi je da smo imali priliku biti tihi partner ovog projekta, sudjelovati u stručnoj podršci i dodjeli eksponata te danas uživati u spoju modernog i povijesnoga. Siguran sam da će ovaj muzej izazvati veliku pažnju posjetitelja”, rekao je Ervin Dubrović, ravnatelj Muzeja grada Rijeke.

Stalni postav JGL Muzeja farmacije

Stalni izložbeni postav sastoji se od deset međusobno povezanih cjelina. To su:

1. *Hortus sanitatis (Vrt ozdravljenja)* sa živim ljekovitim biljem
2. atraktivna vremenska lenta s 18 važnih događaja iz hrvatske i svjetske povijesti farmacije
3. ljekarnički laboratorij
4. prikaz najzaslužnijih osoba iz povijesti hrvatske farmacije i kemije
5. ljekarnička knjižnica
6. cjelina koja prikazuje povijest farmacije u Rijeci
7. muzejska cjelina o razvoju Jadran – Galenskog laboratorija
8. officina povijesne ljekarne iz prve polovice 20. stoljeća
9. zona ljekovitog bilja s prikazom puta biljke iz prirode do lijeka
10. muzejska suvenirnica.

Prvi dio postava, koji se nalazi u vanjskom dijelu Muzeja, tzv. *zeleni zid*, sastoji se od sedam vrsta živoga ljekovitog zimzelenog bilja i redovito se održava. Pokraj svake biljke postavljena je grafika s njezinim opisom i svojstvima, a riječ je o smilju, običnoj vrkuti, stolisniku, ljekovitom odoljenu ili valerijani, paprenoj metvici, puzećom ružmarinu i malom zimzelenu. Izložbenu cjelinu nazvali smo i *Hortus sanitatis* ili *Vrt ozdravljenja*, što je još jedan sinonim za ljekovito bilje.

Druga je cjelina suvenirnica u kojoj se prodaju ulaznice te razni suvenirni s motivima i logom Muzeja.

Jedan od najvažnijih dijelova stalnog postava JGL Muzeja farmacije impozantna je vremenska lenta od kaljenog stakla duga 20 metara. Atraktivna lenta u svojih 18 točaka vodi posjetitelje kroz najvažnije događaje i ličnosti iz povijesti medicine i farmacije, kako svjetske, tako i hrvatske. Događaji su kronološki poredani od antičkog doba do početka 20. stoljeća. Lenta se proteže kroz središnji prostor Muzeja te ide oko glavnog eksponata Muzeja – officine povijesne ljekarne, s kojom čini savršen spoj i ravnotežu između modernoga i povijesnoga, što je bio jedan od glavnih zadataka i najvećih izazova projektnog tima.

U ljekarničkom laboratoriju, koji se dijeli na galenski i analitički, nalazi se mnogo instrumenata što su se nekad upotrebljavali pri izradi galenskih pripravaka (krema,

masti, eteričnih ulja, tinktura, sirupa itd.). U dvije velike vitrine te na laboratorijskom stolu izložene su posude i stojnice te ostali pribor poput reagensa, analitičkih vaga, pilulara, špatula, patena, tarionika, piknometra, alkoholometra... Laboratorij je postavljen u pozadini oficine povijesne ljekarne, gdje se postavljao i u prošlosti, kada su se lijekovi izrađivali isključivo u ljekarnama.

Jedan bočni zid u stalnom postavu posvećen je najznačajnijim ličnostima iz povijesti domaće farmacije i kemije. Mnogo je znanstvenika koji su ostavili dubok trag u razvoju farmacije i kemije u Hrvatskoj, a izdvojili smo četvoricu: Gustava Janečka i Julija Domca, dvojicu iznimno zaslužnih farmaceuta s kraja 19. i početka 20. stoljeća, te dvojicu nobelovaca – Lavoslava Ružičku i Vladimira Preloga.

Sljedeća je izložbena cjelina radni prostor i knjižnica s originalnim predmetima ljekarnika Enea Forempohera. Godine 2015. njegovu 200-tinjak godina staru venecijansku officinu ljekarne iz Komiže na otoku Visu kupio je Jadran – Galenski laboratorij d.d. te je smjestio u svoj farmaceutski kompleks JGL Pharma Valley. Uz još neke vrijedne dokumente poput diplome i dozvole za rad, opreme za izradu i kontrolu galenskih pripravaka te stojnice, i ljekarna je danas dio fundusa JGL Muzeja farmacije.

Kao možda povijesno najvažniji predmet izložen je *Hrvatsko-slavonski ljekopis (Pharmacopoea Croatico-Slavonica)* autora Julija Domca i Gustava Janečka iz 1901.

Vežano za izložbenu cjelinu koja se bavi poviješću farmacije u Rijeci, ponosni smo na uspostavljenu kvalitetnu suradnju s Muzejom grada Rijeke i Državnim arhivom u

Rijeci. Prvi zapis o postojanju ljekarnika u Rijeci datira iz 1437., kada se u zapisima gradskog notara Antuna de Rena spominje „apothecarius” Antonio Pertussano. Godine 1453. podignut je franjevački samostan na Trsatu, a opravdano se smatra da se u sklopu samostana nalazila i ljekarna. Posebno mjesto u povijesti ljekarništva, ali i poduzetništva u Rijeci ima Ljekarničko kozmetički laboratorij ALGA Sušak, koji su 1926. osnovali ljekarnici Vlado Kezele i Dinko Budak. Laboratorij je nazvan po prvome i najpopularnijem ljekarničkom pripravku tvrtke – *Algi za masažu*, koju je Budak razvio početkom 20. stoljeća u svojoj ljekarni *Indeficienter* u Rijeci.

Glavni izložak stalnog postava JGL Muzeja farmacije jest officina povijesne ljekarne „Kolodvor” iz Rijeke. Officina (lat. *officina* – radionica, laboratorij) prostorija je u ljekarni namijenjena prijmu bolesnika u kojoj se lijekovi spravljaju i izdaju te se određuje njihovo propisano doziranje. U prostore oficine uvijek se ulazilo s ulice, a osobito je važno bilo njezino ne samo zdravstveno i etičko nego i estetsko značenje. U muzejskoj oficini nalazi se ljekarnički namještaj, posude, utenzilije (pomoćna sredstva i pribor), sve što je ljekarniku potrebno za propisanu i stručnu pripremu lijekova.

Na masivnome ljekarničkom stolu kao dijelu oficine ljekarne izloženo je nekoliko atraktivnih predmeta iz fundusa muzeja: *Unguentum Aegyptiacum* – posuda za egipatsku pomast iz 1551., donacija prof. Vladimira Grdinića. Ta je stojnica najstariji izložak u fundusu JGL Muzeja farmacije.

Osobito je atraktivan izložak registarska kasa iz 1909. koja se upotrebljavala u ljekarni. Njezin je mehanizam

proizveden u tvornici u Daytonu, SAD, a dijelovi oplate izrađeni su u Njemačkoj, gdje je kasa sastavljena. Kupljena je za potrebe ljekarne u Lovranu 1913. U poslijeratnom razdoblju upotrebljavala se u Ljekarnama Jadran.

Jedna izložbena cjelina posvećena je osnivaču Muzeja, internacionalnoj farmaceutskoj kompaniji Jadran – Galenskom laboratoriju d.d. Pokretanjem proizvodnje lijekova 1991. ta je tvrtka postala dio duge i bogate riječke ljekarničke tradicije i povijesti, na čijim je čvrstim temeljima izrasla u međunarodnu kompaniju prepoznatljiva identiteta.

Početak tržišnog djelovanja obilježava poduzetan duh ljekarnika osnivača JGL-a, koji su, krenuvši s jednom miješalicom za slastice u kojoj su proizvodili kreme i masti, sustavnim radom i vizionarskim poslovnim potezima izrasli u internacionalnu farmaceutsku kompaniju zastupljenu na više od 50 tržišta s više od 150 brendova i preko 1000 zaposlenika te su danas inovativni lider u primjeni morske vode za dobrobit zdravlja.

Vjerujemo da su mnogi od vas upotrebljavali ili barem čuli za neke od ovih brendova JGL-a: *Aqua Maris*, *Meralys*, *Vizol S*, *Aknekutan*, *Dramina*, *Lactogyn*, *Normia*, *Dječja mast JGL* ...

U Muzeju su izloženi neki od strojeva koji su se rabili u proizvodnji JGL-a potkraj 20. stoljeća poput rotacijske tabletirke Omega – stroja za proizvodnju tableta do 15 mm promjera, kotla za dražiranje – stroja za vlažnu granulaciju tableta, prskanje boje ili eteričnih ulja, preše (tijeska) za biljne ljekovite droge, kugličnog mlina za drobljenje kristaličnoga i miješanje suhog materijala...

Posljednja, deseta, izložbena cjelina priča je o pojednim ljekovitim biljkama, točnije, o 16 biljaka, njihovu podrijetlu, izgledu, ljekovitim svojstvima te fazama na njihovu putu iz prirode do konačnog proizvoda – lijeka. Bilje smo podijelili u četiri kategorije: autohtono ljekovito bilje (velebilje, kadulja, buhač i perunika), ljekovito bilje protiv kašlja (islandski lišaj, uskolisni trputac, bršljan i bijeli sljez), ljekovito bilje s psihotropnim djelovanjem (mandragora, kanabis, koka i opijumski mak) te ostalo medicinski važno ljekovito bilje (medvjетка, aloe vera, crvena pustikara i stolisnik).

Posebna zanimljivost u tom dijelu postava jest suvremena verzija herbarija visokoga gotovo dva metra, koji je izradio dr. Surina iz Prirodoslovnog muzeja Rijeka. Primjerci biljnih vrsta u vertikalama osušeni su i preparirani prema suvremenim standardima botaničke struke te izloženi u epoksidu. U toj suvremenoj verziji herbarija mogu se vidjeti osušeni i preparirani primjerci uskolisnog trputca, bršljana, medvjette, stolisnika, velebilja, kadulje, buhača, kanabisa i maka.

U JGL Muzeju farmacije tako možete saznati zašto je upravo zmija simbol farmacije, kada je i zašto car Fridrik II. razvio farmaciju od medicine, što su farmakopeje, možete razgledati originalne recepte, bočice i ambalažu riječkih ljekarni s početka 20. stoljeća te stojnicu za egipatsku pomast iz 1551., najstariji izložak u Muzeju, vidjeti hrvatski nacionalni cvijet *Iris Illyricu* te još mnogo toga.

Još davne 1271. potvrđeno je postojanje prve javne ljekarne na području današnje Hrvatske.

Dana 29. listopada te godine u Trogiru je sastavljen zapisnik o kupoprodaji ljekarne. Prema tom dokumentu, najstariji poznati ljekarnici na području Hrvatske zvali su se Mucio i Orlandino Capponi. U spomen na taj događaj u Hrvatskoj se 29. listopada obilježava Dan ljekarništva.

Usto, mnogima je poznata samostanska ljekarna Male braće u Dubrovniku, koja datira iz 1317.

Posebna je atrakcija Muzeja multimedija realizirana s tvrtkom Novena. Uz pomoć tehnologije proširene stvarnosti oživljavaju se povijesno značajne ličnosti (Galen, car Fridrik II., Paracelsus, Julije Domac, Vladimir Prelog i Leo Henryk Sternbach), a posjetiteljima se u 3D prikazu

obraća zmija kao simbol ljekarništva te ljekarnik Pablo. Također, zanimljivom je VR tehnologijom moguće pratiti kako lijek *Fosfomicin* uništava urinarnu infekciju, a pozornost posjetitelja zasigurno će privući i suvremena interpretacija herbarija realizirana u suradnji s Prirodoslovnim muzejom Rijeka te rasvjetne instalacije u obliku molekula JGL-ovih istaknutih brendova – *Dramine* i *Meralysa*.

Fundus Muzeja

JGL Muzej farmacije osnovan je na temelju rješenja Ministarstva kulture i medija od 2. listopada 2020., kojim je utvrđeno da postoje svi zakonski uvjeti za osnivanje muzeja kao podružnice u sastavu Jadran – Galenskog laboratorija d.d. Rješenju je prethodilo pozitivno mišljenje o postojanju uvjeta za osnivanje privatnog muzeja koje je Hrvatskome muzejskom vijeću podnijelo Stručno povjerenstvo u sastavu Nikolina Radić Štivić, ravnateljica Pomorskoga i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka; prof. dr. sc. Darko Babić, predsjednik ICOM-a Hrvatska i mr. sc. Rašeljka Bilić, voditeljica Službe za muzejsku djelatnost Ministarstva kulture i medija.

Fundus JGL Muzeja farmacije u osnivanju kontinuirano se povećavao tijekom 2019. i 2020. te je pri osnivanju imao gotovo 2000 predmeta. Najviše je stojnica – ljekarničkih posuda. Ljekarničke posude ili stojnice spremnici su namijenjeni čuvanju farmaceutskih supstancija, galenskih pripravaka, biljnih droga i reagensa. Mogu biti izrađene od različitog materijala – stakla, keramike, porculana, drva ili metala, a mogu biti i različitih oblika (npr. valjkasta se zove *albarello* i služi za čuvanje masti i suhih droga). Muzejska se čuvaonica nalazi u skladišnim prostorima tvrtke koji zadovoljavaju sve prostorne i temperaturne uvjete za čuvanje muzejske građe.

JGL Muzej farmacije stručno obrađuje navedenu muzejsku građu, a utemeljene su ove zbirke: Zbirka ambalaže lijekova, Zbirka farmakopeja, Zbirka JGL, Zbirka ljekarničkih stojnica, Zbirka ljekarničkog pribora, Zbirka tiskane građe i Zbirka varia.

Osnovna načela politike skupljanja muzejske građe JGL Muzeja farmacije jesu:

- nabava papirne građe iz povijesti farmacije (dokumenti, recepti, fotografije, dopisnice) s područja cijele Hrvatske, s posebnim naglaskom na Rijeku i okolice
- nabava stručne literature s polja farmacije kroz cijelo 20. stoljeće, s težištem na proširenju Zbirke farmakopeja farmakopejama iz cijelog svijeta
- nabava ljekarničkog pribora i stojnica.

U skladu s navedenim načelima, u idućem razdoblju planiramo ciljano obogatiti fundus JGL Muzeja farmacije, i to putem otkupa građe i donacijama.

Pedagoška djelatnost Muzeja

Jedan od glavnih motiva osnivanja JGL Muzeja farmacije jest njegova edukacijska djelatnost, i to ponajprije ona koja je usmjerena prema učenicima farmaceutskih škola i studentima farmacije iz cijele Hrvatske, ali i prema svakom posjetitelju. Želja osnivača je da svaki učenik i student farmacije iz Hrvatske barem jedanput tijekom svojeg obrazovanja posjeti Muzej. U suradnji sa stručnjacima farmaceutske struke iz JGL-a, Muzej planira održavanje različitih zanimljivih radionica poput izrade tableta, krema, masti i sl.

Posjetite JGL Muzej farmacije!

Muzej je za posjetitelje otvoren od utorka do subote od 10 do 19 h i nedjeljom od 10 do 14 h. Cijene ulaznica su između 10 i 30 kn, a u muzejskoj se suvenirnici mogu kupiti različiti atraktivni suvenirni s logom Muzeja te s nezaobilaznom zmijom, kao i stručna literatura autora prof. dr. sc. Vladimira Grdinića.

Primljeno: 25. ožujka 2021.

A NEW MUSEUM IN RIJEKA – JGL MUSEUM OF PHARMACY

In October 2020, a new museum, JGL Museum of Pharmacy, was founded and opened for visitors. This is a museum founded by the pharmaceutical firm Jadran-Galenski laboratorij d.d., in this way making a contribution to the celebration of Rijeka as European Capital of Culture. Naturally, visitors while going around the museum's display, which lies in the centre of town, can be familiarised with the origin and development of pharmacy through the ages, in Rijeka, in Croatia and world-wide. Information is made available both in the classic manner and via multimedia. The permanent display is divided into ten museum units, among which the most attractive are perhaps the illuminated glass timeline, the *officina* of the historical pharmacy, and a contemporary version of a herbarium.

The JGL Museum of Pharmacy currently has holdings of about 2000 items, which are being additionally enriched, and the materials are being kept and processed according to all the rules of the museum discipline.